УДК 681.3

В.О. Волошок, В.С. Глухов, К.І. Ліпіч, А.В. Юрчук
Національний університет "Львівська політехніка",
кафедра електронних обчислювальних машин

ПОРОГОВЕ ДЕКОДУВАННЯ ЗГОРТКОВИХ КОДІВ

Описано принцип завадостійкого кодування інформації за допомогою згорткових кодів, а також побудову порогового декодера для їх розкодування.

In this article principle of antinoise code of information is described by trellis codes, and also construction of threshold decoder for their decoding.

Вступ

Процес передавання інформації у будь-якому каналі зв'язку супроводжується дією сторонніх чинників (шумів або завад), які негативно впливають на зміст повідомлення. Існує два основні шляхи боротьби з цими явищами:

використання таких систем сигналів у каналах і таких методів приймання, які б забезпечили найменшу ймовірність помилок;

виправлення помилок шляхом використання для передавання сигналів каналами зв'язку завадостійких кодів.

Існує багато завадостійких кодів, серед них – згорткові. Широковідомий декодер згорткового коду – декодер Вітербі, але у деяких випадках він вимагає великих витрат апаратури або часу на виправлення помилок. Тому актуальним є застосування інших способів декодування (граничного або порогового декодування), які в окремих випадках дають оптимальніше рішення порівняно зі стандартними підходами. Особливості порогового декодування згорткових кодів розглянуто у цій статті.

Аналіз публікацій та окреслення проблеми

Системою передачі двійкової інформації (СПДІ) називають сукупність джерел і одержувачів повідомлень, передавачів, приймачів і каналів зв'язку, що забезпечують передачу дискретної інформації з визначеними властивостями [1].

СПДІ повинна забезпечувати:

достовірність передавання інформації;

швидкість передавання інформації;

надійність системи передавання інформації;

розкодування вхідної послідовності за однократного її отримання.

Для забезпечення цих вимог потрібне завадостійке кодування, способи використання якого розглянуто в [2–12].

Для декодування завадостійких згорткових кодів широко використовують алгоритм декодування за максимумом правдоподібності, відомий як алгоритм Вітербі [11]. Але декодери, які працюють за алгоритмом Вітербі, порівняно з пороговими декодерами мають велику затримку на декодування і, як наслідок, низьку швидкодію.

Порогові декодери, розглянуті у публікаціях [13, 14], відповідають усім чотирьом вищезгаданим вимогам, забезпечують високу швидкодію і малі апаратні витрати на реалізацію. Але аналіз їхньої роботи порівняно з роботою декодера Вітербі не проводили. Розгляду цього питання присвячено цю статтю.

Цілі статті

Декодери, які працюють за алгоритмом Вітербі [11], за малих шумів мають велику затримку на декодування і, як наслідок, низьку швидкодію. Тому ціллю статті є синтез та перевірка роботи

декодера, який (так само як і декодер Вітербі) забезпечує виявлення і виправлення до двох помилок, але за деяких умов забезпечує меншу затримку на декодування, більшу швидкодію.

Синтез порогового декодера згорткових кодів

На рис. 1 показано каскадну схему двійково-симетричного каналу зв'язку [1]. За каскадними схемами кодування одержано високу достовірність за високого рівня шумів і середнього степеня складності декодера. За каскадного кодування використовують два, а то й більше, ступені кодування. За допомогою першого ступеня (внутрішній код) доводять вірогідність помилки у вихідному каналі до визначеної величини. Потім кодом другого ступеня (зовнішній код) кодують отриманий «рафінований» дискретний канал і знижують імовірність помилки до заданої величини. Виявляється, що каскадний код ефективніший і простіший у реалізації, ніж простий блоковий код такої ж довжини. Під час кодування внутрішній код утворюється кодуванням Ріда–Соломона, а зовнішній – згортковим кодуванням.

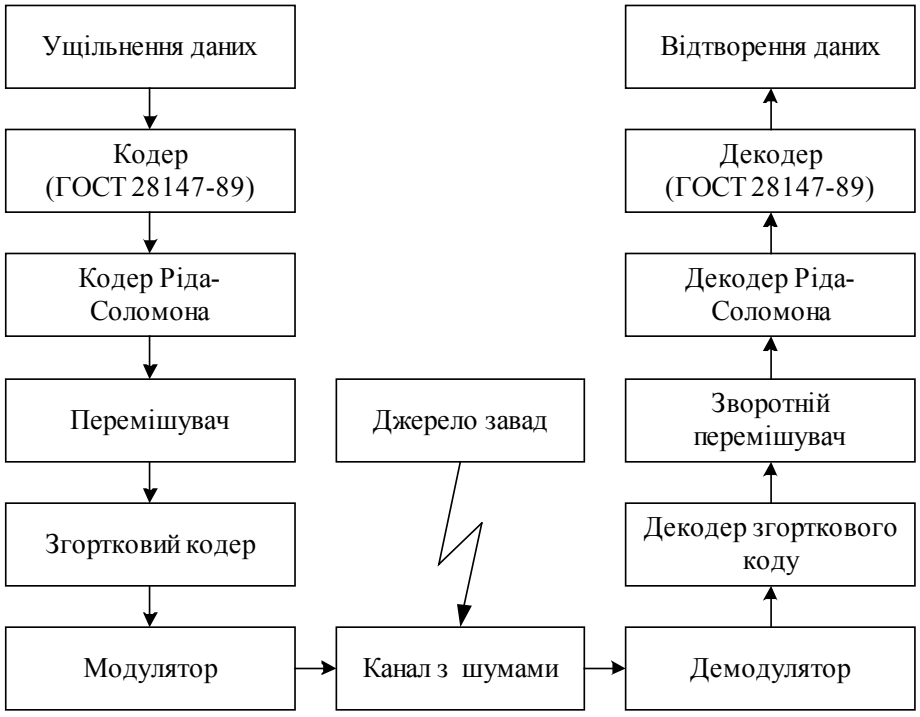

Рис. 1. Канал зв'язку

Можна виділити три найважливіші напрямки в теорії і практиці декодування згорткових кодів [9]:

– послідовне декодування являє собою таку форму оброблення закодованої інформації, за якої у буфері декодера послідовно накопичуються прийняті символи і жодна інша послідовність символів не може бути прийнята і декодована, поки не готове рішення про правильність приймання символів, що знаходяться в буфері. Основний недолік цього методу полягає в тому, що часто вірогідність переповнення буфера є більшою за вірогідність помилкового декодування;

– декодування за максимумом правдоподібності, відомий як алгоритм Вітербі [11]. Алгоритм Вітербі для декодування згорткових кодів забезпечує кращу вірогідність і більшу швидкодію виправлення помилок, ніж всі існуючі алгоритми декодування для каналів із середнім і високим рівнем шумів;

– порогове (граничне, мажоритарне) декодування полягає в тому, що під час приймання закодованого повідомлення формується перевірковий вектор – синдром, або послідовність, отримана в результаті його лінійного перетворення; перевірочний вектор подається на вхід граничного елемента під час корекції помилок.

Порогове декодування грунтується на системі перевіркових рівнянь. Кожний символ повідомлення подають *d* різними незалежними способами у вигляді лінійних комбінацій інших символів (*d* – мінімальна кодова відстань). Для виявлення s помилок потрібно скласти $d = s+1$ рівняння, а для виправлення s помилок – $d = 2s+1$ рівнянь.

Для складання потрібної кількості рівнянь кожний символ повідомлення повинен передаватися каналом зв'язку декілька разів. Для цього перед видачею символа в канал зв'язку його підсумовують за модулем 2 з попередніми символами, що обумовлює введення до складу кодера лінії затримки і суматорів за модулем 2. Приклад найпростішого кодера наведено на рис. 2.

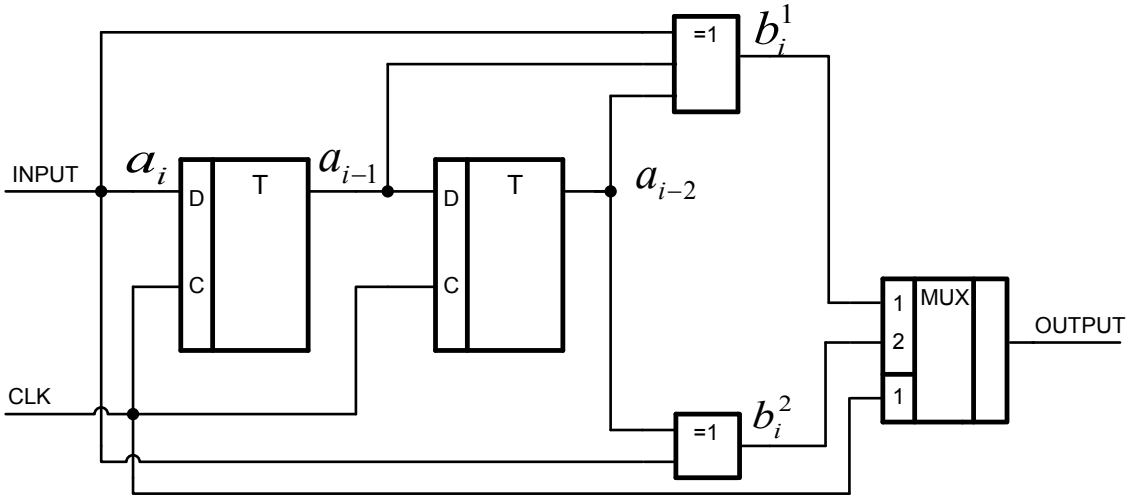

Рис. 2. Схема кодера для перетворення послідовності бітів у згортковий код

Нехай на вхід кодера (рис. 2) надходить деяка послідовність 0101110010 зі швидкістю *k* біт/с. Селектор-мультиплексор, встановлений на виході, працює з удвічі більшою частотою, ніж швидкість надходження біт на вхід кодера, причому за першу половину такту роботи кодера селектор зчитує дані з елемента XOR2, а за другу половину такту – з логічного елемента XOR3. У результаті, кожному вхідному біту ставиться у відповідність два вихідних біта, тобто дибіт, перший біт якого формується елементом XOR2, а другий – елементом XOR3.

На рис. 3 наведено часову діаграму роботи кодера.

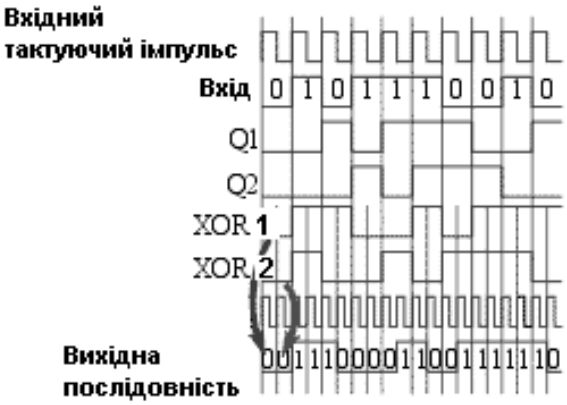

Рис. 3. Часова діаграма роботи кодера

За часовою діаграмою (рис. 3) нескладно визначити, що за вхідної послідовності 0101110010 вихідна послідовність матиме вигляд: 00 11 10 00 01 10 01 11 11 10.

Роботу вищерозглянутого кодера описують за допомогою графа (рис. 4).

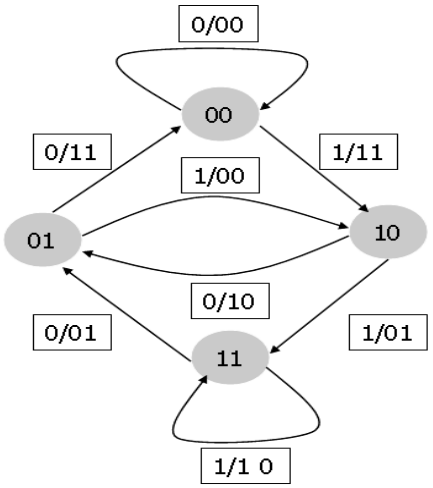

Рис. 4. Граф, який описує роботу згорткового кодера

Із схеми кодера (рис. 2) видно, що вхідний інформаційний біт може потрапити на вихід п'ятьома різними шляхами.

Ці шляхи описуються робочими формулами (1) для сигналів на виході кодера (*b*) і декодера (*a*) [13].

$$
\begin{aligned}
b_i^1 &= a_i \oplus a_{i-1} \oplus a_{i-2} & a_i^{(5)} &= b_i^1 \oplus a_{i-1} \oplus a_{i-2} \\
b_i^2 &= a_i \oplus a_{i-2} & a_i^{(4)} &= b_i^2 \oplus a_{i-2} \\
b_{i+1}^1 &= a_{i+1} \oplus a_i \oplus a_{i-1} & a_i^{(3)} &= b_{i+1}^1 \oplus b_{i+1}^2 \\
b_{i+1}^2 &= a_{i+1} \oplus a_{i-1} & a_{i+1} &= b_{i+1}^2 \oplus a_{i-1} \\
b_{i+2}^1 &= a_{i+2} \oplus a_{i+1} \oplus a_i & a_i^{(1)} &= b_{i+2}^1 \oplus b_{i+3}^1 \oplus b_{i+3}^2 \oplus b_{i+1}^2 \oplus a_{i-1} \\
b_{i+2}^2 &= a_{i+2} \oplus a_i & a_i^{(2)} &= b_{i+2}^2 \oplus b_{i+3}^1 \oplus b_{i+3}^2 \\
b_{i+3}^1 &= a_{i+3} \oplus a_{i+2} \oplus a_{i+1} & a_{i+2} &= b_{i+3}^1 \oplus b_{i+3}^2 \\
b_{i+3}^2 &= a_{i+3} \oplus a_{i+1}
\end{aligned}
\qquad (1)
$$

З формул видно, що значення інформаційного біта *a* у декодері можна отримати п'ятьма різними способами, причому беруть до уваги:

1) значення двох вже визначених попередньо бітів *a* (що вносить затримку на 2*2=4 такти);

2) значення двох наступних вхідних дибітів *b* (що також вносить затримку на 4 такти).

Загалом затримка на прийняття рішення дорівнює 8-ми тактам, не залежить від довжини повідомлення, а тільки від кількості тригерів у схемі кодера (рис. 2).

На рис. 5 показано функціональну схему порогового декодера, який працює згідно з наведеними формулами.

Декодер складається з таких основних частин:

регістра зсуву RGb, який слугує для отримання із закодованої послідовності сигналів b_i^1, b_i^2;

регістра зсуву RGa, який слугує для отримання із закодованої послідовності сигналів a_{i-1}, a_{i-2};

матриці логічних елементів XOR, яка слугує для схемної реалізації наведених формул;

порогового елемента M, який пропускає на вихід той сигнал, який частіше з'являється на його входах (сигнал, імовірність якого найвища). Логіку роботи порогового елемента описує формула (2)

$$F = abc \vee abd \vee abe \vee acd \vee ade \vee ace \vee bcd \vee bce \vee bde \vee cde, \qquad (2)$$

де *a, b, c, d, e* – позначення входів порогового елемента.

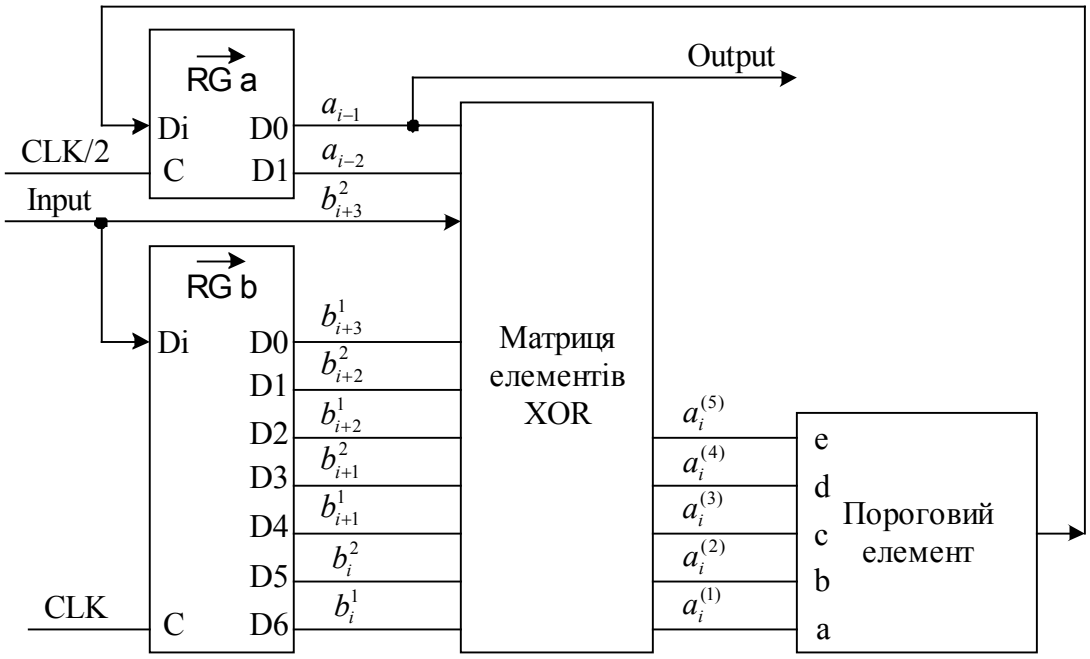

Рис. 5. Схема порогового декодера

У цьому випадку пороговий елемент є мажоритарним елементом.

На рис. 6 наведено часову діаграму роботи порогового декодера у двійково-симетричному каналі зв'язку для наведеного прикладу.

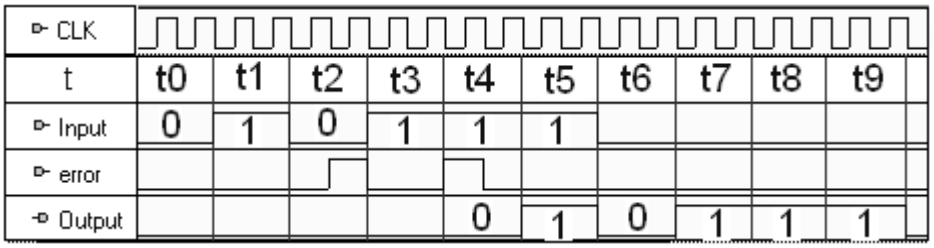

Рис. 6. Часова діаграма роботи порогового декодера

На рис. 6 позначено:

CLK – послідовність синхроімпульсів;

Input – не закодований вхідний сигнал:

Output – сигнал, знятий з виходу декодера;

Error – помилки, внесені у вхідний сигнал.

З часової діаграми видно, що декодований сигнал на виході декодера з'являється із затримкою на 8 тактів від початку отримання закодованої послідовності (після надходження 4-х дибітів). Цей декодер працює адекватно, якщо серед 8-ми послідовних вхідних бітів є не більше двох помилкових.

Декодер Вітербі, з яким порівнюється робота порогового декодера, має схему (рис. 7).

Декодер Вітербі містить такі блоки:

вузол керування (Control);

вузол генерування метричних переходів (BMG). Вузол призначений для обрахунку відстані Хеммінга між отриманим дибітом і дибітами, які можливо отримати;

вузол додавання – порівняння – вибірки (ACS). Вузол призначений для вибору найменшої сумарної помилкової метрики;

вузол зворотного відстеження (Traceback). Вузол відтворює правильну послідовність бітів;

вузол керування пам’яттю остаточного залишку (MMU);
пам’ять остаточного залишку (RAM Survivor);
пам’ять метрик (RAM Metric).

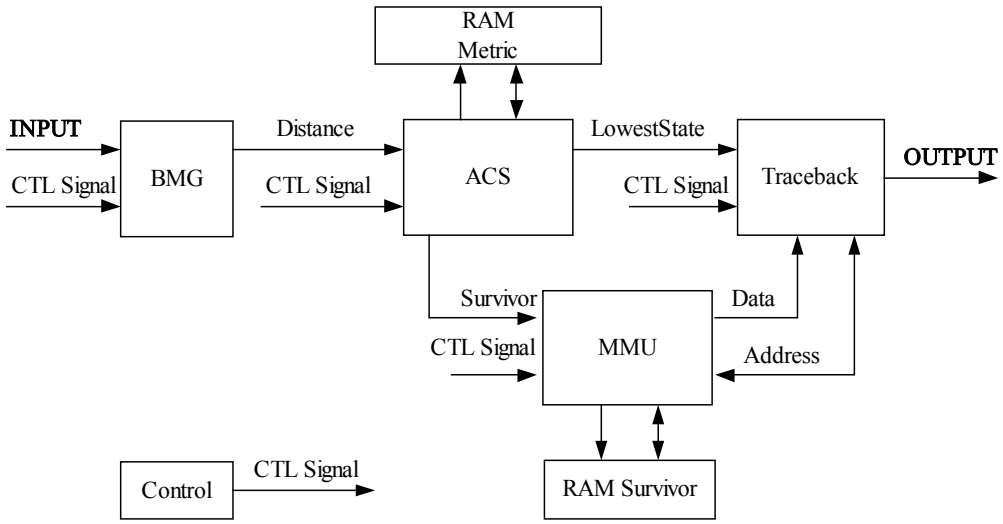

Рис. 7. Структурна схема декодера Вітербі

Пороговий декодер порівнювали з декодером Вітербі для випадку передавання двійково-симетричним каналом зв’язку послідовності 010111 – перших 6 біт (рис. 3), код на виході кодера матиме вигляд: 00 11 10 00 01 10.

Принцип і результати декодування прийнятої послідовності за допомогою декодера Вітербі зручно для наочності зображати за допомогою часової діаграми станів, де за допомогою стрілок зображено усі можливі переходи у заданий момент часу, а над кожною стрілкою надписано значення метрики помилок (величини, яка відповідає кількості інформаційних бітів, які змінили своє значення внаслідок дії завад) і через риску – значення вхідного дибіта, що відповідає заданому переходу [12]. Результуючу метрику помилок утворюють шляхом підсумовування метрик від попередніх переходів. Після отримання найімовірнішого шляху усі зайві шляхи декодер відкидає. Отже, у момент часу t=6 (після 12 тактів роботи і прийняття всіх дибітів повідомлення) декодер може прийняти рішення і визначити шлях, за яким у зворотному напрямку можна визначити вхідну послідовність, яка є найбільш правильною.

Результат розкодування того ж самого повідомлення за допомогою порогового декодера показано на рис. 6. З наведеної часової діаграми видно, що затримка між початком надходження закодованої послідовності на вхід порогового декодера і виходом першого декодованого біта (затримка на декодування) у цьому випадку менша ніж у декодера Вітербі і дорівнює 8 тактам (менша у 1,5 рази). Це і є основною перевагою порогового декодера над декодером Вітербі. Пороговий декодер приймає рішення про значення вихідного розряду після аналізу обмеженої кількості дибітів повідомлення (у наведеному прикладі – 4), а декодер Вітербі – після аналізу усіх дибітів повідомлення. Це одночасно є і недоліком порогового декодера, оскільки при прийнятті рішення не враховують спотворення попередніх дибітів повідомлення.

Висновки

У статті описано пороговий декодер згорткового коду, який для повідомлень малого розміру і для каналу зв’язку з невеликими завадами має кращі часові параметри, ніж декодер Вітербі. Для розглянутого у статті прикладу час декодування може бути меншим у 1,5 раза.

1. Глухов В.С., Мельник А.О., Пуйда В.Я. Дослідження шляхів створення кодера та декодера відеосигналу // Вісн. Держ. ун-ту “Львівська політехніка”. – 2003. – Вип. 492. 2. Теоретические

основы информационной техники: Учеб. пособие для вузов / Ф.Е. Темников, В.А. Афонин, В.И. Дмитриев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Энергия, 1979. – 512 с., Wr W.W., Haccoun D., Peile R., Hirata Y. Coding for Satellite Communication // IEEE Journal on Selected Areas in Communications. – May, 1987. – VoI. SAC-5, № 4. 4. Берлекэмп Э.Р. Техника кодирования с исправлением ошибок // ТИИЭР. – 1980. – № 5. – С. 24–58. 5. Бояринов И.М. Помехоустойчивое кодирование числовой информации. – М.: Наука, 1983. – 189 с. 6. Питерсон У., Уэлдон Э. Коды, исправляющие ошибки / Пер. с англ.; Под ред. Добрушина. – М.: Радио и связь, 1985. – 248 с. 7. Кларк Дж., Кейн Дж. Кодирование с исправлением ошибок в системах цифровой связи. – М.: Радио и связь, 1987. – 392 с. 8. Дмитриев В.И. Прикладная теория информации: Учеб. для студ. вузов по спец. "Автоматизированные системы обработки информации и управления". – М.: Высш. шк., 1989. – 320 с. 9. Цымбал В.П. Теория информации и кодирование: Учебник. – 4-е изд., перераб. и доп. – К.: Вища. шк., 1992. – 263 с. 10. Муттер В.М. Основы помехоустойчивой телепередачи информации. – М.: Радио и связь, 1994. – 293 с. 11. Витерби А.Г. Границы ошибок для сверточных кодов и ассимптотический оптимальный алгоритм декодирования // Некоторые вопросы теории кодирования. – М.: Мир, 1976. – 360 с. 12. The Art of Error Correcting Coding. Robert H. Morelos-Zaragoz. Copyright © 2002 John Wiley & Sons Ltd. 13. А. с. СССР 492872. Устройство для декодирования линейных сверточных кодов / В.В. Золотарев. 14. Волошок В.О., Ліпіч К.Л., Юрчук А.В. Порогове декодування згорткового коду // Матеріали наук.-техн. конф. ІППТ при Нац. ун-ті "Львівська політехніка". – Львів, 2006.

УДК 681.3, 004.3

В.С. Глухов
Національний університет "Львівська політехніка",
кафедра електронних обчислювальних машин

ОБЧИСЛЮВАЛЬНИЙ ПРИСТРІЙ ДЛЯ ОПЕРАЦІЙ НАД ЕЛІПТИЧНИМИ КРИВИМИ

Описано особливості побудови обчислювальних пристроїв для операцій над еліптичними кривими.

The aspects of dedicated processors arcitecture for operations over elliptic curves are described.

Вступ

З 1 січня 2004 року в Україні офіційно дозволено користуватися електронним цифровим підписом замість звичайного. Тому актуальними є розроблення й порівняння різних архітектур спеціалізованих процесорів, які можуть апаратними способами реалізовувати потрібні для отримання і перевірки цифрового підпису операції. Цьому питанню, недостатньо розкритому у вітчизняній літературі, присвячена ця стаття.

Аналіз публікацій та окреслення проблеми

В Україні діють два стандарти на цифровий підпис: міждержавний стандарт ГОСТ 34.310-95 та національний стандарт України ДСТУ 4145-2002 [1]. Існують національні стандарти в інших країнах, а також міжнародний стандарт IEEE1363-2000 [2]. Математичним основам застосування еліптичних кривих присв'ячені роботи [3–8].

Стандарт [1] визначає використання для отримання цифрового підпису еліптичних кривих і полей Галуа $GF(2^p)$, елементи яких можна подати як у поліноміальному, так і у нормальному